

Przewidywane zmiany w obowiązującym prawie

Autor tekstu: **Zachariasz Łyko**

Ekspertyza z 5 grudnia 1994 r.

Mając na uwadze powszechnie obowiązujące prawa człowieka, jak również ustrojową zasadę wolności religii i przekonań oraz równouprawnienia wszystkich obywateli, a także równouprawnienia kościołów i związków wyznaniowych, należałoby — w nawiązaniu do projektowanej ratyfikacji Konkordatu — wprowadzić w obowiązujących przepisach polskiego prawa szereg koniecznych zmian, dostosowujących to prawo do nowej sytuacji prawnej.

I. Uwaga ogólna. Należy, jak sędzę, opowiedzieć się za zgrupowaniem tych zmian po pierwsze — w nowelizacji ustawy z dnia 17 maja 1989 o wolności sumienia i wyznania, po drugie — w nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, po trzecie — w nowelizacji Prawa o aktach stanu cywilnego.

II. W ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania należy wprowadzić — według mnie — następujące zmiany:

1. Zapis dotyczący nienaruszalności miejsc kultu i grzebania zmarłych (vide art. 8 ust. 3 Konkordatu).

2. Zapis dotyczący cmentarzy wyznaniowych, umożliwiający pochówek na nich na równych prawach zmarłych nie należących do tych wyznań w przypadkach braku w tej miejscowości cmentarza komunalnego (vide art. 8 ust. 3 Konkordatu), czyli utrzymać w mocy art. 45 ust. 3 i art. 74 ust. 4 ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku państwa do Kościoła katolickiego (dalej: ustawy katolickiej) oraz by stosowny zapis konkordatowy o „nienaruszalności” cmentarzy nie był w przyszłości traktowany jako zapis tworzący nową sytuację prawną (tj. uchylający przepisy dotychczasowe, zawarte w cytowanych ustawach) oraz interpretowany rozszerzająco jako nie tylko nienaruszalność prawa własności, ale także prawa do zarządzania cmentarzem według własnego uznania (bo takie interpretacje się lokalnie pojawiły). Celowe byłoby także z tych samych powodów umieszczenie prawa do godziwego pochówku w katalogu praw wyznaniowych w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (w art. 8 ustawy).

3. Zapis dotyczący swobody prowadzenia katechizacji dzieci, młodzieży i dorosłych, łącznie z duszpasterstwem akademickim (vide art. 12 ust. 5 Konkordatu), a nadto zapis dotyczący organizowania w porozumieniu z kościołami i związkami wyznaniowymi przez szkoły publiczne i przedszkola - na zasadach równouprawnienia — nauki religii w ramach planu zajęć szkolnych i przedszkolnych (vide art. 12 ust. 1-4 Konkordatu), albo organizowania tej religii przez kościoły — w porozumieniu ze szkołami — w punktach katechetycznych, oraz uznawania przez szkoły świadectw religii wystawianych przez kościoły (nawet jedno dziecko powinno mieć prawo do uczenia się religii w szkole w ramach planu zajęć u swego katechety).

4. Zapis dotyczący możliwości dotowania szkół, przedszkoli i placówek oświatowo-wychowawczych zakładanych i prowadzonych przez kościoły i związki wyznaniowe (vide art. 14 Konkordatu).

5. Zapis dotyczący swobodnego zakładania i prowadzenia przez kościoły i związki wyznaniowe szkół wyższych, w tym uniwersytetów, odrębnych wydziałów i wyższych seminariów duchownych oraz instytutów naukowo-badawczych, jak również określanie statusu prawnego tych szkół, a także stopni i tytułów naukowych oraz możliwości dotowania szkół przez państwo nie na podstawie ustaw, lecz w drodze stosownych umów między rządem a kościołami (vide art. 16 Konkordatu oraz art. 23 ust. 2 ustawy katolickiej).

6. Zapis dotyczący organizowania posługi duszpasterskiej i katechizacji przez wszystkie kościoły i związki wyznaniowe w języku właściwej mniejszości narodowej (vide art. 8 Konkordatu).

7. Zapis dotyczący możności ustanawiania przez wszystkie kościoły i związki wyznaniowe kapelanów w zakładach penitencjarnych, wychowawczych, resocjalizacyjnych, opieki zdrowotnej i społecznej, a także w innych zakładach i placówkach tego typu (art. 17 Konkordatu). Wskazane byłoby również bliższe określenie konkordatowego pojęcia zawarcia przez odpowiednie instytucje „stosownej umowy” (czy jest to kwestia obligatoryjna czy

fakultatywna i czy chodzi tutaj o umowę pracy czy też umowę posługi duszpasterskiej).

8. Zapis dotyczący zrównania działalności humanitarnej, charytatywno-opiekuńczej, naukowej i oświatowo-wychowawczej kościołów z analogiczną działalnością instytucji państwowych (vide art. 22 Konkordatu).

9. Zapis dotyczący ochrony dóbr kultowych (vide art. 25 ust. 2 Konkordatu).

10. Zapisy dotyczące zrównania kościołów mniejszościowych w prawach z Kościołem katolickim (w stosunku do uprawnień zawartych w ustawie z dnia 17 maja 1989 o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego) czego dotychczas nie udało się we wszystkich przypadkach osiągnąć i jest źródłem określonych nierówności w prawach: a) W zakresie możliwości sprawowania publicznego kultu także w miejscach udostępnianych przez osobę dysponującą nimi (vide art. 15 ustawy oraz zapisu w ustawie o zgromadzeniach). W ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania mowa jest wyłącznie o punktach katechetycznych; b) W zakresie tworzenia — w porozumieniu z MON — kapelanatu wojskowego (vide art. 25-29 ustawy) lub cywilnego. W ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania brak jest jakiegokolwiek w tym względzie analogii; c) W zakresie precyzacji pojęcia działalności charytatywno-opiekuńczej (vide art. 39 i 40 ustawy). W ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania brak tej precyzacji (vide art. 24), a sprawa jest formalnie ważna; d) W zakresie budownictwa sakralnego i kościelnego oraz zakładania cmentarzy (vide art. 41-44 ustawy w łączności z art. 24 Konkordatu). W ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania brak jest jakiegokolwiek analogii w tym względzie; e) W zakresie możliwości zakładania własnych stacji radiowych i telewizyjnych (vide art. 48 ust. 3 ustawy) oraz uzyskiwania potrzebnej częstotliwości na podstawie ustawy o łączności z roku 1990, a nie ustawy o radiofonii i telewizji z 1993. Ustawa o łączności stworzyła wyjątkowe możliwości dla Kościoła katolickiego, które nie były dostępne dla innych Kościołów i związków wyznaniowych. W przeciwieństwie do ustawy o radiofonii i telewizji, która stwarza wysokie bariery, formalne i materialne, trudne do przekroczenia dla mniejszości wyznaniowych). Kościół katolicki skorzystał z tych możliwości w całej rozciągłości, czego nie były w stanie uczynić mniejszości wyznaniowe ze względów formalnych i co spowodowało stan rażącej nierówności, a co należałoby usunąć; f) W zakresie zwolnień od podatku od spadków i darowizn oraz opłaty skarbowej od nabywania i zbywania rzeczy i praw majątkowych przez kościelne osoby prawne w drodze czynności prawnych oraz spadkobrania, zapisu i zasiedzenia (vide art. 55 ust. 6 i 9 ustawy), jak również w zakresie zwolnień od opłat celnych darów wysłanych za granicę (vide art. 56 pkt 2 ustawy), a także w zakresie opłat dotyczących zakładania ksiąg wieczystych (art. 60 ust. 7 ustawy). W ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania brak jest zapisów analogicznych; g) W zakresie darowizn na działalność charytatywno-opiekuńczą (vide art. 55 ust. 7 ustawy). W ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania brak jest analogicznego zapisu, chociaż prawo to było realizowane na podstawie rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 12 października 1981 r. w sprawie zaniechania ustalania i poboru podatku dochodowego i wyrównawczego od darowizn na rzecz działalności charytatywno-opiekuńczej prowadzonej przez osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych, jak również na podstawie ustawy o podatkach od osób fizycznych (zgodnie z nowelizacją z roku 1993); h) W zakresie przekazywania nieruchomości lub ich części na działalność kultową, oświatowo-wychowawczą i charytatywno-dobroczynną (art. 61 ust. 2 ustawy katolickiej). W ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania brak jest zapisów analogicznych.

11. Zapisy dotyczące dalszego zrównywania w prawach wszystkich kościołów i związków (w stosunku do powstałych w międzyczasie zaszczości): a) w zakresie bezpłatnego nabywania nieruchomości rolnych z Państwowego Funduszu Ziemi położonych na Ziemiach Zachodnich i Północnych (od kilku lat korzysta z tego prawa tylko Kościół katolicki); b) W zakresie rewindykacji majątku kościołów i związków wyznaniowych zabranych im w przeszłości (Kościóły niekatolickie nie otrzymały zwrotu tych posiadłości); c) W zakresie wspierania przez państwo konserwacji i remontów zabytków sakralnych i budynków towarzyszących wszystkim kościołom i związków wyznaniowych; d) Zrównanie w prawach kapelanów niekatolickich z katolickimi, także w sferze finansowania ich działalności przez państwo; e) W zakresie ewentualnego wyjęcia spod ustawy o zbiórkach publicznych zbierania ofiar na cele religijne, charytatywne, opiekuńcze, naukowe, oświatowe, wychowawcze oraz utrzymanie duchownych i osób zakonnych przez wszystkie kościoły i związki wyznaniowe.

12. Zapis dotyczący wprowadzenia instytucji dwustronnej umowy wewnątrzpaństwowej (quasi „konkordatowej”) jako sposobu regulowania sytuacji prawnych — w całości lub w określonym zakresie — kościołów i związków wyznaniowych (vide art. 23 ust. 2 ustawy

katolickiej). Instytucja ta powinna się stać jednym z konstytucyjnych źródeł prawa (obok umów międzynarodowych lub przynajmniej w randze rozporządzenia).

Uwaga: Zmiany w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania powinny — moim zdaniem — znaleźć również wyraz w nowelizacji takich ustaw, jak:

- ustawa o systemie oświaty z 1991 r.,
- ustawa Karta Nauczyciela z 1982 r.,
- ustawa o szkolnictwie wyższym z 1990 r.,
- ustawa o tytule naukowym i stopniach naukowych z 1990 r.,
- ustawa o łączności z 1990 r.,
- ustawa o radiofonii i telewizji z 1993 r.,
- ustawa o planowaniu przestrzennym z 1984 r.

III. Nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz Prawa o aktach stanu cywilnego. Nowelizacja, związana z art. 10 Konkordatu, powinna uwzględniać prawo wszystkich kościołów i związków wyznaniowych do zawierania małżeństw kanonicznych ze skutkami cywilnymi w określonych warunkach.

IV. Gwarancje dla środowisk niewyznaniowych. Nowelizacja prawa polskiego powinna uwzględniać także gwarancje dotyczące środowisk niewyznaniowych, tj. osób i organizacji, odmiennych światopoglądów i filozofii (zasady wolności obejmują wolność nie tylko religii, ale także i przekonań).

V. Uwaga końcowa. Występujące nierówności były konsekwentnie wyrównywane przez Rząd i Parlament w postaci ustawodawstwa partykularnego i przygotowywanych projektach ustaw kościelnych oraz czyni się to nadal, co należy odnotować jako zjawisko niezwykle pozytywne, niemniej jednak uwzględnienie proponowanych zmian stanowiłoby nie tylko ostateczne zrównanie w prawach wszystkich kościołów i związków wyznaniowych, ale także utworzenie nowoczesnego prawa wyznaniowego, odpowiadającego współczesnym standardom europejskim i w ogóle międzynarodowym prawom człowieka, wychodzącego na spotkanie XXI wieku i dalszego kulturowego rozwoju Polski.

W tym sensie Konkordat i jego ratyfikacja oraz liberalna orientacja głównych sił politycznych i środowisk wyznaniowych przedstawiają jedyną w swoim rodzaju cywilizacyjną szansę współczesnej Polski.

Propozycja kompleksowego ujęcia problematyki nowelizacyjnej w zakresie prawa wyznaniowego w kontekście aktualnych zagadnień „okołokonkordatowych” dokonana została z perspektywy doświadczeń mniejszości wyznaniowych na tle ponad pięcioletniego obowiązywania ustaw kościelnych z 17 maja 1989 roku.

*

Tekst publikowany w: „Konkordat Polski 1993. Wybór materiałów źródłowych z lat 1993-1996”. Wybór tekstów: Czesław Janik, Uniwersytet Warszawski, Instytut Nauk Politycznych, Warszawa 1997, przygotowany na zlecenie Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektu Ustawy o ratyfikacji Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską.

(Publikacja:

16-11-2003)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2940) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2940>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racionalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racionalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl